

Kultúrna orientácia slovenskej mládeže

Peter Žiak, Matúš Bútora, Michal Malatinec

Kultúrna orientácia slovenskej mládeže

Identifikácia, diferenciácia a estetizácia
prostredníctvom kultúrnej spotreby

Peter Žiak
Matúš Bútora
Michal Malatinec

Autori: Peter Žiak, Matúš Bútor, Michal Malatinec
Editor: Peter Žiak
Recenzenti: Erich Mistrík, Ivan Chorvát

Dizajn a sadzba: Jaroslav Dvorský
Tlač: Bittner print, s. r. o.
Náklad: 100 ks
Prvé vydanie
Rok vydania: 2024
Počet strán: 148
ISBN 978-80-7121-390-1

© Národné osvetové centrum, 2024
Námestie SNP 12
812 34 Bratislava
www.nocka.sk

Obsah

Úvod	10
Výskumné otázky, hypotézy a metodológia	14
Kultúra v životných súvislostiach	20
Kultúrna spotreba a jej funkcie	21
<i>Estetická funkcia</i>	21
<i>Kognitívna funkcia</i>	27
<i>Sociálna funkcia</i>	34
Kultúrny vkus	47
Kultúrna spotreba a vkus v kvantitatívnom výskume	70
Metodológia výskumu a konceptualizácia výskumného problému	71
Charakteristika vzorky respondentov	73
Kultúrna spotreba	74
<i>Kultúrny vkus</i>	83
<i>Hodnotová orietácia</i>	84
Výsledky hlavných a doplňujúcich výskumných otázok	87
Miesto kultúry v systéme hodnôt mladých ľudí	96
Význam kultúrneho kapitálu	126
Záver	144

Úvod

Predkladaná vedecká monografia prezentuje výsledky empirického sociologického výskumu kultúrnej orientácie slovenskej mládeže, ktorý realizovalo Národné osvetové centrum v spolupráci s Katedrou sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v období október – december 2024. Zámerom výskumného projektu bolo zmapovať kultúrne aktivity, záujmy a postoje mladých ľudí na Slovensku vo veku 16 – 19 rokov, ktorí študujú na slovenskej strednej škole. Zisťovali sme, aká je ich kultúrna spotreba, kultúrny vkus a postoje, aké sú typické trendy pre ich generáciu, čo pre nich vlastne znamená kultúra a aké má miesto v ich každodenných životoch a sociálnych interakciách. Zaujímalo nás, či je kultúra niečím, čo vytvára symbolické hranice medzi príslušníkmi jednej generácie, prípadne skôr medzi odlišnými generáciami (z pohľadu mladých ľudí).¹

Kultúrnu orientáciu sme operacionalizovali najmä prostredníctvom kultúrnej spotreby (jej diverzity a frekvencie) a kultúrneho vkusu (deklarovaných spotrebných preferencií v rámci rôznych druhov a žánrov umenia a kultúry). Nemenej nás však zaujímali aj kultúrne postoje, napríklad vzťah slovenských tínedžerov k našej tradícii či ku globálnej kultúre, ich postoje k cudzím kultúram, spoločenským normám, životným štýlom. Týmto spôsobom sme sledovali tri vybrané dimenzie: identifikáciu, diferenciáciu a estetizáciu. Vychádzali sme totiž z toho, že kultúra jednotlivcom poskytuje nielen estetické zážitky (estetizácia), ale aj možnosť socializovať sa s druhými, resp. sa od druhých dištancovať (identifikácia a diferenciácia).

Pri výskume kultúrnej orientácie mládeže sme využili kombinovanú metodológiu – kvalitatívny aj kvantitatívny výskum. V súlade s tým je kniha rozdelená na dve hlavné časti. Prvá časť (*Kultúra v životných súvislostiach*) predstavuje výsledky kvalitatívneho výskumu, ktorý sme realizovali formou osobných rozhovorov (face to face) so slovenskými stredoškólakmi z rôznych oblastí Slovenska a rôznych typov škôl. V tejto fáze výskumu sme sa snažili kladením všeobecných otázok z oblasti spotreby, vkusu a postojov získať základný prehľad o kultúrnej orientácii príslušníkov vybranej vekovej kohorty a sformulovať základné hypotézy, ktoré sme následne overovali dotazníkovou formou a kvantifikovali pomocou štatistických metód. Vychádzali sme zároveň zo sociologických teórií súvisiacich s našou témou (sociológia spotreby, sociológia vkusu, sociológia životného štýlu). V prvej kapitole prezentujeme tieto teoretické východiská a overujeme ich relevantnosť aplikovaním na analýzu a interpretáciu empirického materiálu (výpovedí našich respondentov).

Na základe výskumných hypotéz, ako aj na základe predbežných poznatkov z kvalitatívneho výskumu sme vypracovali dotazník, pomocou ktorého sme na reprezentatívnej

1 Pojem symbolické hranice označuje konceptuálne rozlíšenia, klasifikácie či kategorizácie predmetov, ľudí a iných javov, ktoré vytvárajú pocit príslušnosti k nejakej skupine, identite. Kultúra poskytuje potenciálne zdroje, pomocou ktorých možno symbolické hranice vyjadrovať, preto je kultúrna spotreba často vnímaná aj ako nástroj sociokultúrnej diferenciácie a vyjadrovania identity. Zjednodušene povedané, symbolické hranice vytvárajú rozdiel medzi „my“ a „oni“, nech už sú tieto identity akokoľvek definované.

vzorke stredoškolskej mládeže ďalej merali spotrebu a vkus a zisťovali súvislosti so socioekonomickými a sociodemografickými premennými. Nakoľko išlo o žiakov stredných škôl, zaujímalo nás aj to, či typ strednej školy diferencuje kultúrnu orientáciu respondenta. Výsledky kvantitatívneho výskumu prezentujeme v druhej časti tejto knihy (*Kultúrna spotreba a vkus v kvantitatívnom výskume*). Podrobnejšie informácie o zbere, spracovaní a vyhodnotení dát nájde čitateľ v prvej kapitole (*Výskumné otázky, hypotézy a metodológia*) a na začiatku tretej kapitoly (*Metodológia výskumu a konceptualizácia výskumného problému*).

Kombináciou kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu sme chceli získať komplexný obraz o kultúrnej orientácii slovenskej mládeže. Kvalitatívne rozhovory nám umožnili lepšie preniknúť do životných kontextov respondentov, porozumieť ich záujmom a životným štýlom, sledovať, akým spôsobom verbalizujú svoje kultúrne zážitky, v akých vzorcoch a kategóriách o kultúre uvažujú. V kvantitatívnom výskume sme zas overovali výskumné hypotézy a zisťovali súvislosti s vybranými premennými na vzorke 500 respondentov, vďaka čomu sme zas získali štatisticky relevantné údaje o spotrebnom správaní, významných koreláciách a vplyve premenných, ktoré majú reprezentatívny charakter pre vybranú vekovú kategóriu našej populácie.

Na tomto mieste by sme sa chceli poďakovať docentovi Danielovi Gerberymu a docentovi Romanovi Džambazovičovi, pracovníkom Katedry sociológie FiF UK v Bratislave, za odborné rady a usmernenia v priebehu prípravy a realizácie výskumu, ako aj Vanesse Kaškovej, študentke na Katedre sociológie FiF UK v Bratislave, za pomoc pri realizácii osobných rozhovorov. Ďakujeme aj všetkým účastníkom výskumu, ktorí prejavili ochotu, podelili sa s nami o svoje záujmy a názory a pomohli nám tak lepšie porozumieť ich generácii.

Výskumné otázky, hypotézy a metodológia

The scientific monograph *Cultural Orientation of Slovak Youth: Identification, Differentiation and Aestheticization through Cultural Consumption* presents the results of sociological research on cultural consumption, tastes and attitudes of high school students in Slovakia. The aim of the research was to understand the importance of culture in the lives and value systems of young people in Slovakia and whether it contributes to the creation of symbolic boundaries between members of the same generation. The research used both qualitative and quantitative methods of data collection (a combination of face-to-face interviews and a questionnaire survey), which allowed us to understand the cultural orientation of the respondents in the context of their life circumstances, as well as to statistically measure the frequency and diversity of their consumption and to ascertain the influence of socio-economic and socio-demographic variables. In the present monograph we can thus present a relatively comprehensive and representative picture of the cultural orientation of Slovak youth.

ISBN 978-80-7121-390-1

